

УДК:
338.24:316.344.233(497.11)

Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXI) VIII, vol=21
Бр. 3 / 2009.
стр. 209-224.

Миле Ракић

Институт за политичке студије, Београд

ИДЕНТИФИКАЦИЈА НЕКИХ ОД ФАКТОРА СИРОМАШЕЊА У СРБИЈИ**

Сажетак

У последњих петнаестак година сиромаштво систематски притиска све државе света, а настало је као последица ефеката светске привредне кризе. Последице таквог стања нису мимоишле ни Републику Србију, Републику Српску и Босну и Херцеговину. У настојањима да се превазиђе ова проблематика и да би развој БиХ и даље био усмерен ка модерној демократској држави чланице Европске уније примењују се различити начини превазилажења настале проблематике. Многе предузете активности дају позитивне резултате, али је очигледно да унутар БиХ и Републике Српске постоји у извесном смислу квантум специфичне (иманентне) проблематике, која додатно отежава бржи излазак земље из стања привредне кризе и њено брзо учлањење у групу савремених демократских земаља.

Кључне речи: држава, привреда, сиромаштво, институције, политика, криза

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Историјски посматрано, Република Србија пролази кроз различите облике привредног развоја. На том путу све до настанка данашње Републике Србије наилазило се на преплитања различи-

* Виши научни сарадник у ИПС у Београд

** Рад је настао у оквиру научног пројекта “Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији (149057 Д), који се реализује у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство за науку и технолошког развоја Републике Србије.

тих утицаја на њен друштвени и привредни систем као, а пре свега на различите спољне и унутрашње факторе који су остварили, али који још увек остварују различит интензитет утицајности на укупно стање привреде земље па самим тим и на стање друштва.

Иако Србија данас подразумева модерну државу насталу распадом СФРЈ са аспекта развоја привреде као и у погледу богатства њеног становништва, поредећи је са другим државама насталим на тлу бивше СФРЈ, може се казати да припада групи успешнијих земаља. Слабији развој у односу на друге државе бивше СФРЈ остварила је само у односу на Словенију. Међутим, сасвим је сигурно да се може поредити и са неким државама које су недавно постале чланице Европске уније.

Овакво стање је донекле релативно једноставно објаснити обзиром на протекле догађаје, а који се односе на период након распада СФРЈ, а данас свакако обзиром на настанак и утицање глобализације на њен привредни развој, али добрим делом и због стања у држави које у многоме настоје да креирају инострани фактори, односно владе страних држава нарочито САД, Велика Британија, Немачка итд.. Чињеница је да ове државе настоје и врше утицања, односно директно се мешају у унутрашње ствари и других суверених држава широм света на различите начине.

Чињеница је да постоје различита размишљања о корисности и могућности развоја глобализације, међутим резултати глобализације данас су свакако веома дискутабилни. Сасвим јасно да су највећи заговорници глобализације западне земље на челу са САД, али је такође сасвим евидентно, обзиром на насталу светску привредну кризу, да је пропао концепт западног организовања привреде, односно концепт либералног капитализма. Ово се јасно уочава настанком рецесије, пре свега, у привредно најразвијенијим и водећим државама света, управо у САД-у, Великој Британији, Немачкој, Француској итд. Размере ове рецесије је још увек немогуће прецизно сагледати и одредити.

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И СИРОМАШЕЊЕ

Чињеница је да су многе државе, па тако и Република Србија, осамостаљивањем од СФРЈ привредно биле оријентисане ка западном моделу организовања привреде. Ова нагла инклинација, односно привредна преоријентација ка западном моделу организо-

вања привреде се донекле може и разумети (иако смо мишљења да овај нагли заокрет недвосмислено захтева детаљну и дубоку анализу као и сагледавање многих чињеница због којих је и дошло до овакве преоријентације) јер су на власт дошле политичке партије најчешће прозападно оријентисане (западно демократске оријентисаности), а највише због сиромашења становништва изазваним раздруживањем са Црном Гором и касније сецесионистичким дешавањима на Косову и Метохији, а нарочито агресијом САД, односно НАТО-а на Републику Србију.

Све то је омогућило да се страни капитал (западни) импутира и релативно брзо продре у Републику Србију., прихваћен од домаћих политичара. Ова инпутација страног капитала је, пре свега, одговарала страним улагачима због стварања великог профита. У том смислу су индикативни кредити односно камате под којима се задужују грађани, а које су међу највећим каматама у Европи и у овом региону. Најчешћи власници тих банака су инострани партнери. Такође данас више нема сумње да и сама Србија улази у зону високе задужености и постаје зависник од страних финансијских средстава без икаквих назнака да би их могла вратити (по оцени Института за тржишна истраживања „ИЗИТ“). Несумњиво је да уколико се настави овакво задуживање земље у иностранству, у Србији се могу очекивати и политичке последице о којима за сада очигледно нико и не размишља. Ваљда се зато код нас знатно брже оснивају банке него производна предузећа.. Ипак у обзир се мора узети и „чињеница да државе у транзицији нису имале јединствено трасиран пут преласка из једног у друго уређење па се због тога односи према економији и њеном значењу приступало на различите начине“.¹⁾

Нарочито је интересантна заинтерсованост страних улагача (профитера) у области саобраћаја како би се омогућио приступ и коришћење постојећих сировинских база са јефтином радном снагом.²⁾

Такође, пољопривредна производња иако је у структури националне добити износила висок проценат, нашла се данас у веома тешком положају. Сиромаштво систематски притиска све привред-

1) Ђурић Ж., Јовашевић Д., Ракић М.: Корупција изазов демократији, ИПС, Београд, 2007, стр. 57.

2) Индикативан је случај бивше железаре у Смедереву где радници за 1 час рада данас добијају око 2 долара, док за исти посао садашњи власник Yusstil у САД раднике плаћа преко 15 долара на час.

не области, али и ванпривредне области, односно већ сада је јасно могуће препознати неке карактеристике социјалне кризе у држави.

Посебан је проблем сиромашење индустрије, али и пољопривреде услед чега пољопривредна газдинства, а нарочито она ситна у приватном власништву, задужују се најчешће не ради производњачких циљева, интензивирања газдинства, већ ради попуне дефицита који су у газдинствима стални, а допуњују се, нормално само продајом земље по багателно ниским ценама и отпуштањем радне снаге.

„На ова газдинства утиче тржиште рада и најамнине много више него тржиште пољопривредних производа... кредит је ту, дакле средство одржавања физичког живота породице“.³⁾

Страни капитал се све више ангажује у Србији, али не само у њој, кроз успостављање глобалног поретка у свету тако да мало која нпр. банка није власништво или под директном контролом иностраних власника.

Такође, страни капитал и стране банке „држе“ кључне индустријске гране под својом контролом, најчешће у односу 51 % страног власништва према 49 % домаћег капитала у предузећима, банкама и другим важних привредним институцијама и установама. На тај начин страни капитал под „уверљивим“ изговорима и уз примену различите методологије све више задужује привреду Републике Србије. Тако је „у Србији од 2001. до 2006. године приватизовано 1805 предузећа од којих су нека предузећа купљена од стране нових власника далеко испод реалне цене и под сумњивим околностима“.⁴⁾ Такође и „Закон о приватизацији је онемогућио запослене (раднике) да буду власници већинског пакета акција, а новим власницима је практично дао огромна права у погледу односа према запосленима“.⁵⁾ Државни дугови су неколико пута већи данас у односу на период бивше СФРЈ, а национални бруто производ по глави становника је такође неколико пута мањи у односу на период постојања СФРЈ.

У жељи за стварањем што већег профита улагачи тако одлучују и о судбини великог броја запослених у приватном сектору. Тако је данас на списку Републичког завода за запошљавање евиденти-

3) Вучо А.: Аграрна криза у Југославији, стр. 17.

4) Обрадовић Жарко: Србија – држава социјалне правде, Политичка ревија бр. 1/2009, ИПС, Београд, стр 210.

5) Ibidem, стр. 210

рано преко 900 000 незапослених лица која траже посао. Овоме свакако треба додати бар још 10 % оних лица која се нису пријавила Заводу за запошљавање јер не очекују да се уопште могу запослити из разних разлога (старости, неадекватна школска спрема итд.). Међутим, ако се овом броју регистрованих на бироима за запошљавање дода број особа које не раде у својој струци, а за коју су се школовали (нпр. дипломирани економиста ради као кондуктер, дипломирани грађевинци раде у приватним безбедносним службама, рад пензионисаних лица итд.) онда број незапослених прелази цифру од 2,5 милиона лица без посла или са неадекватним послом. Осим тога, у Србији нпр. сваког месеца без посла остаје око 2500 запослених особа због „гашења“ предузећа. Осим тога, познато је да је у 2008. години привреда Србије забележила губитак од 37 милијарди динара што додатно утиче на стање социјалне угрожености и несигурности становништва. Сличан случај по овим питањима је истине ради и у другим државама бивше СФРЈ (ако је то уопште за утеху) што све резултира социјалном кризом и несигурношћу становништва у ширем региону.

Сажето представљање карактеристика привредног стања у Републици Србији, али и у другим државама региона попут Црне Горе, Македоније, БиХ... би се могло представити кроз неколико уопштених карактеристика:

- Утицај западног (приватног) модела привреде је стартовао у веома различитом степену стања привреде у појединим државама насталим након распада бивше СФРЈ;
- Ослањање на страни капитал национална привреда Србије постала је зависна тако да није могла, а нити ће то моћи у неком краћем временском периоду да искористи све своје предности, а нарочито оне које се огледају у богатству сировинама;
- Начин производње и стварање (акумулација) капитала све више се ради максималним коришћењем радне снаге, односно максимализује се ефикасност искоришћења јефтине радне снаге;⁶⁾
- Сплет међународних околности и односа, а нарочито настојање успостављања глобализације (привредног и кул-

6) У том смислу су индикативни показатељи о смањењу коришћења боловања од стране запослених и када се ради о заиста болесним особама, а све из страха да се не остане без посла. Такође и поред постојања одредби о 42-часовној радној седмици многи приватници то не признају, а на сличне случајеве непоштовања закона се може наићи и када су у питању дани годишњих одмора или нерадни дани за време државних празника итд.

турног поробљавања) доводи до заоштравања односа на међународној сцени између привредно најразвијенијих држава што се најчешће манифестује кроз борбу за обезбеђивањем преко потребних сировина, а нарочито погонског горива. Ова заоштравања директно се одражавају на привреду па чак и безбедност мањих и привредно слабије развијених држава. Данас светска рецесија не даје шансе развоју домаће привреде. Овде се не ради о неспособности Србије да развије сопствену привреду и јача сопствене производне снаге већ је то последица прекомпоновања светске привреде под утицајем глобализације која се сада нашла у рецесији и повукла све привреде у тај понор које су желеле да се поистовете са трендом глобализма и глобализације.

- Безобзирност доласка до енергетских извора и коришћења рудних богатстава у неким државама или регионима се перманентно пооштрава чак и уз перфидну примену војске или других снага безбедности под различитим изговорима и најчешће неуверљивим оправдањима њихове употребе.
- Управљање привредом данас се врши уз велики утицај страних лобиста тако да се с правом може поставити питање о независном одлучивању домаћих политичара у складу са општим добром па чак и самих грађана.

У целини посматрано привреда Републике Србије данас је под јаким утицајем ино фактора (глобализације) због чега постоји страх да се њено пропадање неће зауставити у скоро време. Садашње привредно стање бременито је и настанком антагонизма у друштву, а најучљивији су између власника капитала (приватника) и средстава за производњу (која су некада била у власништву државе и друштва) и радника. Осим тога могу се уочити и разлике између села и града, односно града и локалне самоуправе; као и проблематика тј. нарасли проблеми у аграру; у егзистирању још увек у потпуности нерешене проблематике по националним питањима, али и убрзаном (по сваку цену) настојању уласка у ЕУ, итд. Посматрано са аспекта достигнутог степена демократије и концепта савремених успостављених држава и власти у њима, па тако и у Србији данас, улога иностраних лобиста је од веома великог (приоритетног) значаја па се чак може говорити и о својеврсним условљавањима и непримереним захтевима.

УНУТРАШЊА ПРОБЛЕМАТИКА И ПРОДУКЦИЈА СИРОМАШТВА

Дати политички односи у Републици Србији су настали као последица различитих утицања и настојања како оних споља тако и оних изнутра, са циљем да Србија постане модерна демократска држава. У овим настојањима се углавном успело, али је очигледно да постоји „лебдећа“ проблематика коју је потребно у најскорије време превазићи како би Србија и практично постала модерна демократска држава. При томе ваља поћи, пре свега, од уважавања појма демократије, а то значи „да се демократија заснива на одредницама једнакости и слободе, и да је демократија облик владавине који најмање угрожава слободу грађана“.⁷⁾ Поредети стање демократије у Републици Србији са изнетим ставом лако се уочавају одређене инклинације од схватања и примене демократије у Србији па и у неким другим околним државама. Рекло би се да капитал и у овом случају има одређена „национална“ обележја, испољавана у виду настојања инаугурисања „националних економија“ у државама како би се учврстила политичка моћ у циљу елиминисања „страха“ од друге државе при чему се не ретко примењује стално тактизирање са циљем што обимније и што чвршће унитаризације, односно, на међудржавном нивоу - глобализације. На тај начин се намерно или не намерно врши блокирање друштвених промена и слаби привредно стање у свакој држави па тако и код нас.

Успостављање владавине профита и његових власника је очигледно циљ оних на власти који такво стање желе да задрже трајно. Многе стварне промене које је неопходно извршити тако остају по страни јер владајућој елити одговарају само оне промене које воде јачању њиховог опстанка и репродуковању профита (увећању капитала). Истине ради, данас „профит је основни покретач и циљ пословања, али није његова коначна сврха већ су то задовољства и срећа као и у другим личним и друштвеним делатностима. Концепција према којој су новац и профит сврха сами себи довела је до дубоке системске кризе која није само финансијска“.⁸⁾

Дакле, материјални успех не треба схватити у нужној корелацији са срећом па отуда се може поставити питање стварне улоге

7) Barber Benjamin: Strong Democracy, New York, 2005.

8) Сенге Питер: Криза – претња и шанса, Међународно саветовање, Загреб 2009.

националног бруто производа као индикатора општег стања грађана и напретка државе.

Истине ради мора се признати да је ипак најбољи начин за превазилажење сиромаштва у ствари привредни раст, односно од важности су сви они фактори који утичу на раст привреде и тиме омогућавају бољи живот.

Када се говори о унутрашњим проблемима који доводе до слабљења привредног раста па отуда и директног утицаја на сиромаштво становништва, мора се нагласити да на простору бивше СФРЈ постоји неправедна подела узрока сиромаштва. Свака прерасподела је у суштини проблематична, а нарочито прерасподела друштвеног богатства. У Србији данас недвосмислено егзистира огроман државни апарат чије учешће у трошењу буџета није мало, а уз то је и објективно говорећи, у многим сегментима и нерационално (неоправдано). Ово је нарочито значајно када се зна да је проблем и када је држава богата а нерационално троши, али кад је држава економски слаба и нерационално троши онда то свакако представља озбиљан проблем. Буџет кроз који се врши прерасподела пуни се тако што сви учествују у његовом пуњењу, а то је потреба за уједначавањем између сиромашних и богати. Ту се такође може разматрати и питање од кога се узима и коме се даје из тог буџета што директно указује да је друга важна ствар у борби против сиромаштва управо управљање буџетом, а не само његово пуњење.

У том смислу пре пет година је нпр. у Републици Србији урађена Стратегија за смањење сиромаштва која је имплементирана брже него неке друге стратегије урађене знатно пре ове стратегије. Чињеница је да је израда разних стратегија у Републици Србији као и других аката од изузетног значаја за њено функционисање и данас недвосмислено иде веома споро, а често то само остаје стратегија на папиру. Дакле, уочава се мањак закона и др. прописа, а може се закључити да се ради о инертности (неефикасности) државе по питању доношења и усвајања многих недостајућих закона.

Улагање у привреду у многим државама представља ризик при чему се овде не мисли само на земље са слабије развијеном привредом већ и на оне најразвијеније. Када финансијски посредници купују финансијске производе са једном групом карактеристика, а продају их са другом врстом или групом карактеристика, та разлика у карактеристикама излаже финансијске посреднике различитим ризицима. Да би минимализовале ризике, финансијске ин-

ституције морају да узму у обзир: кредитни ризик, ризик промене каматних стопа, ризик ликвидности, ризик извоза (девизног курса) и политички ризик⁹⁾ односно страни улагачи желе да обезбеде своја улагања у земље које имају развијену економску безбедност која обухвата мере и поступке државних органа и институција којима се целокупни економски, природни, људски, научно-технолошки и др. потенцијали и ресурси земље ангажују и рационално користе за потребе безбедносне политике и стратегије.

Такође, да се уочити и успоравање интеграције (намерно или ненамерно) од стране других држава кроз наметање различитих услова итд. чије би прихватање могло изазвати одређене утицаје на политичко и безбедносно стање у земљи.

Може се уочити и непоштовање закона и Устава при запошљавању радника у одређене приватне фирме (бланко потписивање отказа у случају болести, останка у другом стању и сл). Ови случајеви се често користе у политичке сврхе, односно кроз политичка надмудривања и истицање значаја сопствене партије нпр.

Несумњиво је да су странке лидерски организоване олигархије које се суштински не боре за остварење прокламованих циљева у изборним надметањима. Партије су монолитне и готово диктаторски уређене јер све зависе од својих лидера који траже послушност од чланова своје партије. Често је на сцени и иза сцене међусобно међустраничко „препуцавање“ у оквиру политике, а не очекивана борба за нпр. стварање услова за социјалну једнакост превазилажење сиромаштва, културног уздицања, националног јединства итд. Због тога „држава даје потпору странкама за финансирање изборних кампања зато што су странке важни чиниоци демократије и треба да сачувају своју самосталност. На тај начин се смањује могућност да разне интересне групе „купе“ услуге странака тако што ће им платити изборне кампање... И поред свега, финансирање изборних кампања је великим делом без ефективног надзора“.¹⁰⁾

Дакле, на сцени је менталитет и карактер послушности. У суштини ми смо увек били нека врста слушкиње (било Истока или Запада).

Лако се могу уочити настојања да се читав државни систем томе прилагоди почевши од медија, економије, образовања, без-

9) Ракић Миле: Финансијске институције и тржиште хартија од вредности, Пословна економија бр. 1/2009, ФАБУС, Нови Сад, стр. 91.

10) Гостовић Драган: Изборни систем, Политичка ревија бр. 4/2008, ИПС, Београд, стр. 1279-1280.

бедности, правосуђа итд. Свако ко покреће питања у вези овога, односно даје критике или своје предлоге, проглашава се недемократом, догматичарем, носталгичарем. Нема му напредовања у каријери или се то дешава са веома много труда и муке.

Чињеница је такође да је перспектива Републике Србије у интеграцији у Европску унију, али се често не поштују одређења у преамбули Устава Србије (суверена, демократска држава њених грађана итд.). Чак се може говорити о различитим стратегијским интересима и циљевима грађана још увек подељених по националној, верској и др. припадности. (Албанци, Муслимани, Срби, Роми, Мађари....)

Не ретко се као модерно и једино исправно решење за многе проблеме у Србији, а нарочито за оне који се односе на област привреде, намећу туђа решења. Интересантно је рећи да и поред тога што представници институција дозвољавају да им „помажу“ страни „експерти“, многи од њих желе и да личе на оне из високо-развијених западних земаља. Да би ту сличност постигле, домаће институције ангажују америчке ПР агенције нпр. Објективно говорећи пожељно је нека решења у другим државама барем селективно применити у Србији, али је сасвим сигурно да је сва решења немогуће (често и деструктивно) фотокопирати и применити за све случајеве и проблеме везане нпр. за привреду. Да је то тако, у прилог говори чињеница да је Србија, по многим објективним показатељима, ушла у дубљу привредну кризу него што је била пре десетак година нпр. Један од разлога за долазак у такву ситуацију јесте поменута неселективна примена иностраних решења и искустава за готово све унутрашње проблеме, у осталом као и извођењем разних послова „препоручених“ из иностранства. Данас предвиђени и остварени „послови треба да помажу остварењу људских права, образовању, благостању и оживљавању земаља у којима се реализују. Послови треба да допринесе економском и социјалном развоју, и у светској заједници у целини, кроз ефективно и мудро коришћење извора, слободно и поштено такмичење и нагласак иновације и технологије, методима производње, маркетингу и комуникацијама“.¹¹⁾

Прошле године (2008) је у Србији неколико пута више запослених остало без посла него што је запослено нових радника. Ако се посматра ситуација запошљавања на локалном нивоу ситуација

11) Суботић Драган: Примењена корпоративна пословна етика, Пословна економија бр. 1/2009, ФАБУС, Нови Сад, стр. 307-308.

је веома неуједначена јер је очигледно да је највећи број запослених у градовима, а број отпуштених радника у мањим општинама нпр.

Ипак међу најважније проблеме у области привреде, а који директно утичу на сиромаштво становништва и државе уопште могу се убројати:

- Чињеница да нема (довољно честе) процене стања у привреди нпр. на свака 3 месеца, а ако се нека процена уради ради се о непрецизној и краткорочној процени;
- Чињеница је да се ради о ниској покривености увоза извозом;
- На сцени је пад друштвеног производа;
- Нема јасно одређених тржишта нпр. Индија, Кина, Русија су заборављени или се према тим државама нерадо врши оријентација, а форсирају се западна тржишта
- Против рецесијске мере које се предузимају у условима акутне рецесије светске привреде су најчешће са ефекти-ма на кратак период итд.

Влада Републике Србије једно од решења за побољшање материјалног стања грађана види у приватизацији и отварању малих приватних фирми. Међутим, на сцени је велика неликвидност тих приватних фирми, како оних великих тако и оних малих, што доводи до отпуштања великог броја радника што се опет одражава на стање других области у држави (безбедност, културу, морал, социјално стање грађана итд.).

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Стратегија привредног развоја земље треба, на првом месту, да омогући излазак из сиромаштва највећег броја људи и становника. Дакле, сиромаштво је директно везано за привредни раст у држави, а уназад гледајући закључак би био да је смањено сиромаштво. Чињеница је да данас постоје различите дефиниције мерења сиромаштва и да је данас негде око 6 % људи сиромашно. Апсолутно сиромаштво представља сиромаштво где човек, породица не могу да задовоље своје основне потребе.

Ови критеријуми су различити нпр. у Европској унији, Шведској, Немачкој, САД-у, Јапану, Русији итд. па о томе треба водити рачуна јер се ово мерење сиромаштва не може мерити објективним (универзалним) методама што објективно представља својеврстан проблем и у методолошком смислу.

Проблем схватања субјективног сиромаштва се може представити кроз случај када се једној особи постави питање колико јој новца треба за нешто што намерава да оствари (купи), а исту особу се избегава директно питати да ли је сиромашна или богата.. Примењујући овај релативно једноставан методолошки поступак долази се до закључка да је субјективно сиромаштво код нас на високом нивоу, али то није искључиво за нашу државу иманентан феномен. То исто субјективно сиромаштво је веома високо и у другим земљама, а нарочито балканским земљама. Објективно говорећи, становништво је дошло у ситуацију да након прошлог периода изобиља данас не може да задовољи разне потребе због прошлог рата, подела, светске економске кризе, глобализације итд.

Величина сиромаштва грађана БиХ и Републике Србије, изражена у процентима, креће се од 5 – 15 % уз услов да се у обзир узме заједно релативно, апсолутно и субјективно сиромаштво. При томе је релативно сиромаштво једино валидно и оно у ствари указује колико људи живи лошије у односу на просек у земљи.

Овде се одмах намеће и питање и улога државе по питању сиромаштва, односно да ли држава треба да се бори против апсолутног или релативног сиромаштва. Такође се релативно једноставном методологијом долази до закључка да и у Републици Србији има категорија становништва различитог степена сиромаштва. Тако код нас категорији најсиромашнијих припадају Роми. Међутим, овај случај није карактеристичан само за Републику Србију јер је овај проблем сиромаштва Рома такође присутан и у Мађарској, Румунији, али и у другим државама не само на Балкану.

Стање сиромаштва може постати и својеврстан безбедносни изазов. Често услед сиромаштва долази до протеста, штрајкова па и грађанске непослушности који се могу под одређеним ситуацијама и погрешно протумачити. Тако нпр. проблем унутрашње безбедности у држави се знатно усложњава ако би протествовали само Роми, Црногорци или Муслимани нпр. У сваком случају када би дошло и до ових „селективних“ протеста држава мора да одговара и за ову врсту проблема. Осим тога, ако већ долази до ових протеста иницираних стањем и незадовољством становништва лако се може закључити да у држави постоји проблем комуникације, односно да грађани немају други начин да искажу своје незадовољство и своју проблематику. Ово опет сасвим поуздано указује да је држава неорганизована на начин на који би требала да буде

организована и да не функционише тако да може да уочава и решава проблеме везане за сиромаштво.

Такође, запажа се да „слабост и дубока криза институција омогућава да лидерске партије узимају незаслужено део политичког колача, чиме се омогућава остваривање личних интереса лидера партија који су изнад свега и највише воле власт, моћ и новац“.¹²⁾

Данас се веома осећа присуство тежњи ка остваривању добити појединачних предузећа која најчешће нису подређена општем интересу. Ово указује на потребу јачања и изградње здраве свести о сопственом идентитету и националним циљевима. Само онда када тако нешто постоји, онда се може размишљати и тврдити како економија служи заједничком идентитету и заједничким интересима. У супротном може доћи до појаве разних девијантних одступања у привреди које често имају криминоген предзнак.

У друштвеном, политичком и економском животу Републике Србије нема интегративних процеса и процедура. Готово све се своди на супротстављање, опонирање и деструкцију. Због тога се догађа да профитабилни економски системи постају највећи губиташи, да се много година потроши на изради потребних закона, да је свака друга приватизација проблематична. О модернизацији институција нема ни говора иако је овог тренутка најважније пронаћи моделе институционалног организовања који ће омогућити да „коегзистирају стабилна комплементарност и равнотежа разноликих нивоа политичких опција и узајамне егзистенције политичких, економских, културних и верских потреба“.¹³⁾

Осим тога „рекло би се да данас веома често егзистира погрешно мишљење кроз које се покушава наметнути став или се децидно тврди да је само апсолутна слобода економије довољан услов за демократски развој друштва. ... објективности ради мора се указати и на чињеницу да слободна економија као нужан услов демократског развоја друштва, сама по себи (изворно као таква) поседује и низ проблема“.¹⁴⁾

ОвOME треба додати да „Судбина земље није никада у потпуности у рукама њеног народа. У неким случајевима, доминација коју

12) Ђурић В.: Криза институција у Србији, Српска политичка мисао, бр. 1-4/2004, ИПС, Београд, стр. 226.

13) Ђурић Ж.: Политичке институције у процесу модернизације, Српска политичка мисао, бр. 1-4/2000/2002, ИПС, Београд, стр. 46.

14) Ђурић Ж., Јовашевић Д., Ракић М.: Корупција изазов демократији, ИПС, Београд, 2007, стр. 55-56.

намећу странци може бити толико пресудна, да надвлада учинак свих других услова....“ Овако Роберт Дал¹⁵⁾ указује на један од де-стабилизирајућих фактора који је посебно присутан на простору Србије.

Ова врста проблема постаје готово по аутоматизму извор многих других група проблема у држави везаних не само за привреду већ и ванпривредне делатности.

Тако на пример због неефикасности или немогућности да држава реши проблем сиромаштва становништва или неких његових категорија може доћи до миграције становништва из нпр. села у град, из државе у државу, из регије у регију што излази ван граница једне државе. Управо због могућности настанка међудржавне миграције може доћи и до погоршања односа међу државама што опет представља нову димензију проблема изазвану сиромаштвом становништва. Истине ради неопходним за ову прилику нам се чини истаћи да светска економска криза данас угрожава правду и мир у свету, Европи, али и код нас. Егзистирајућа светска економска криза има огроман утицај са негативним ефектима по привреду земаља, а производ је неолибералног капитала и може се закључити да се ради о кризи антрополошке и етичке нарави. При томе се јасно уочава да је јавну етику прогутала политика, државну политику слободна економија, економију глобалне финансије, користољубље које је прогутало егоизам лични, партијски....., а егоизам сада продукује кризу и сиромаштво. Државна власт преко својих субјеката (правосудних органа, полиције...) требала би стати на пут привредном и организованом криминалу као и корупцији, што је најмање што треба да учини у условима егзистирања привредне кризе и сиромашења становништва.

У циљу превазилажења проблематике везане за сиромашење становништва у Републици Србији треба имати на уму и економске прогнозе америчких, али пре свега и наших еминентних економиста и стручњака, као и других светских аналитичара у погледу дубине и трајања кризе које су објективно сада веома неизвесне. Најчешће се заступају мишљења да онолико времена колико је било потребно да се уђе у кризу и осете њене последице, толико времена треба и да се из ње изађе. Многи сматрају да је криза почела пре 19 година, али да још нисмо осетили њен најјачи утицај.

15) Роберт Дал: Полиархија, Филип Вишњић, Београд, 1997, стр. 199.

ЛИТЕРАТУРА

- Barber Benjamin: Strong Democracy, New York, 2005.
- Турић Винко: Криза институција у Србији, Српска политичка мисао, бр. 1-4/2004, ИПС, Београд.
- Турић Ж., Јовашевић Д., Ракић М.: Корупција изазов демократији, ИПС, Београд, 2007.
- Турић Живојин: Политичке институције у процесу модернизације, Српска политичка мисао, бр. 1-4/2000/2002, ИПС, Београд.
- Сенге Питер: Криза – претња и шанса, *Међународно саветовање*, Загреб 2009.
- Ракић Миле: Финансијске институције и тржиште хартија од вредности, Пословна економија бр. 1/2009, ФАБУС, Нови Сад.
- Дал Роберт: Полиархија, Филип Вишњић, Београд, 1997.
- Суботић Драган: Примењена корпоративна пословна етика, Пословна економија бр. 1/2009, ФАБУС, Нови Сад.
- Вучо Никола и год. изд. 1968: Аграрна криза у Југославији, Београд, 1987.

Mile Rakic

Institute for Political Studies, Belgrade

IDENTIFICATION OF SOME FACTORS RELATED TO INCREASING POVERTY IN SERBIA

Summary

During last fifteen years poverty, as a consequence of the world economical crisis, has been sistematically putting pressure on all state worldwide. Therefore the consequences of such state of affairs have been present in Republika Srbija, Republika Srpska and Bosnia and Herzegovina, too. Within attempts to overcome this problematic there have been implemented various methods for overcoming the abovementioned problematic. So far many activities related to it have produced positive results, but it has been obvious that within Bosnia and Herzegovina and Republika Srpska there has been a certain quantum of specific (immanent) problematic, thus additionally aggravating rapid getting out from the state of economic crisis for this state and its rapid admission into the group of modern democratic states.

Key Words: state, economy, poverty, institutions, politics, crisis

Овај рад је примљен 7. маја 2009. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 6. јула 2009. године.

